

Оксана Марчук. Проблема физического воспитания детей в педагогике XIX в. Актуальность воспитания физической культуры подрастающего поколения обусловлена высоким уровнем заболеваемости среди детей школьного возраста, неактивным образом жизни молодёжи, а также национальными образовательными программами, направленными на сохранение жизни и здоровья. В статье отражена проблема физического развития ребёнка в педагогике XIX в. Установлено, что необходимыми условиями для правильного функционирования всех систем и органов являются достаточное пребывание ребёнка на воздухе, вскармливание материнским молоком, закаливание, спокойный сон, доброжелательная атмосфера. Исследована учебная документация заведений Волынской губернии на предмет соблюдения санитарно-гигиенических условий. Педагогический опыт XIX в. относительно физического воспитания детей остаётся актуальным.

Ключевые слова: физическое воспитание, грудное вскармливание, закаливание, учебные программы, санитарно-гигиенические нормы.

Oksana Marchuk. The Problem of Physical Education of Children in Pedagogics of the 19 Century. The actuality of physical culture education of young generation is conditioned by the high level of morbidity among the schoolchildren, the idle way of young people's life and also by the national educational programs directed on the maintenance of life and health. In the article the problem of physical development of children in pedagogics of the 19 century is reflected. It was set that necessary terms for the correct functioning of all systems and organs are the sufficient staying outdoors rearing, tempering, quiet sleeping, favourable atmosphere. The educational concerning the observance of sanitary-hygienic terms in establishments of Volyn region was studied. Pedagogical experience of the 19 century about physical education of children is still popular.

Key words: physical education, pectoral rearing, tempering, educational programmers, sanitary-hygienic norms.

УДК 37.034

Ігор Огірко,

Олег Огірко

Духовно-моральні аспекти фізичного виховання

Українська академія друкарства, Львівський державний університет
фізичної культури (м. Львів);

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького (м. Львів)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Проблема духовно-моральних аспектів фізичного виховання є ієрархічною, що містить абсолютний, національний, громадянський, родинний та особистий рівні й визначається ставленням людини до Творця, до інших людей і до самої себе. Для України, що перебуває в умовах духовного й морального відродження, найважливішими завданнями є гармонійний розвиток душевних і фізичних сил молоді. Сформульовано концепцію духовно-морального виховання в спорті, основні принципи духовно-морального формування молоді на основі універсального морального закону: “чини добро – уникай зла”. Духовно-моральні проблеми спорту розглядалися у роботах М. Герцика, Я. Сапеляка, Ю. Петришина [6], О. Іванька, В. Бугуйчука, Л. Мазура [2], О. Огірка [4].

Досвід багатьох країн світу переконливо показує, що запорукою процвітання будь-якої нації є її здорова духовна сфера, бо висока духовність, домінуюча роль у якій належить релігії, формує людину. Позбавлення народу його духовності, призводить до поширення зневіри, бездуховності, аморальності, зростання злочинності, підлості та підступності, ненависті. Духовність повинна відродити шляхетність, допомогти кожній людині стати людиною, а нації – нацією.

Остеронь такої важливої справи не може бути вища школа, яка повинна забезпечити наповнення всіх ланок навчально-виховного процесу змістом християнської моралі та національної духовності, який би допомагав формувати свідомих українців, для яких первинними є Бог і Україна, спонукав би молодь у співпраці з Богом вирости корисною своєму народові.

Завдання дослідження – розкрити проблеми взаємодії церкви й спорту на шляху духовно-морального вдосконалення молоді.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Спорт як один із різновидів фізичного виховання безпосередньо поєднується з релігією, яка завжди займалася питаннями духовно-морального виховання. Основною метою й функцією спорту є плекання гідності особи та гармонії людського тіла. Спорт зміцнює тіло, робить його здоровим і міцним. Щоб досягнути цієї мети, тіло мусить підпорядкуватися певній дисципліні. Спорт привчає людину до самоконтролю, учить бути відважним до небезпек. Спорт є школою патріотизму, відповідальності, відваги, солідарності, чесності, дружби, витривалості, взаємної підтримки, терпеливості, мудрості, мужності, стриманості, справедливості [4]. “Per aspera ad astra” – “Через терни до зірок” – навчає крилатий латинський вислів. Спорт сприяє здоровому способу життя, виробленню характеру, волі та цілісному розвитку особистості. Він здійснює вагомий внесок у мирному порозумінні між народами, релігіями, сприяє побудові, за словами блаженного папи Івана Павла II, цивілізації любові. Спорт не повинен ставати лише засобом комерціалізації, а бути універсальним засобом тілесного й духовного вдосконалення, морального зростання в природних і надприродних чеснотах.

Відомі спортсмени, чемпіони світу, такі як Лусіо, Пауло Сержіо (Бразилія), Девід Робінсон, Майкл Чанг, Джон Ванбісбрук, Марк Прайс, Кевін Джонсон, Мері Джо Фернандес (США), Хуан Карлос Валерон (Іспанія), Джонатан Едвардс (Великобританія), на перше місце у своєму житті ставлять духовні цінності та християнську мораль [3].

Певні позитивні результати духовно-морального й фізичного розвитку, розпочаті в Західній Україні, спостерігалися при уведенні предмета “Християнська етика”. Виховний потенціал предмета переоцінити важко.

Одним із завдань фізичної культури в системі освіти є виховання гармонійної та всесторонньо розвинутої особи. Це завдання є найскладнішим і відповідальним, виконання якого залежить від професійного рівня викладача фізичної культури та його особистісних якостей. У зв'язку з цим перед ним постає питання про розуміння всіх своїх функцій для виховання передусім здорового учня із високими моральними й духовними принципами.

Фізична культура є освітньо-виховним процесом та найважливішим елементом системи освіти. Мета фізичного виховання полягає в тому, щоб сприяти формуванню всесторонньо розвинутої особи.

Розрізняють традиційні завдання фізичного виховання – це формування знань, рухових умінь і навиків; розвиток координаційних здібностей та зміцнення здоров'я. Проте водночас потрібно вести роботу із виховання ціннісних орієнтацій на фізичний і духовний розвиток особи, здоровий спосіб життя, формування потреби й мотивів до регулярних занять фізичними вправами та спортом, формування гуманізму, досвіду спілкування, розвиток вольових й етичних якостей. Такі завдання є наслідком того, що освіта повинна бути розвивальною та гуманною, головними є молода людина і її індивідуальні особливості.

На сьогодні серйозне занепокоєння викликає погіршення стану здоров'я сучасної української молоді. Різко прогресують у підростаючого покоління хронічні ревматичні хвороби серця, гіпертонія, неврози, артрити, сколіози, ожиріння тощо. Водночас можемо спостерігати й духовне збідніння української молоді, зниження рівня її моральності, що також не може не турбувати.

У такій ситуації особливо актуальним і важливим постає питання об'єднання зусиль різноманітних державних, громадських та релігійних організацій для виховання молодого покоління. Одним із варіантів такого єднання зусиль могла б стати співпраця фізкультурних організацій і християнської церкви. Беручи до уваги той факт, що і християнство і фізична культура мають великий вплив на десятки мільйонів людей в Україні, у тому числі на дітей та молодь, мусимо визнати, що наше суспільство багато втрачає через відсутність їхньої тісної співпраці. А така співпраця могла б збагатити й була б корисною як для фізичної культури, яка через церковні організації залучала б усе більше молоді до занять фізичним вихованням, так і для Церкви, яка б через ці заняття долучала молодих людей до духовних цінностей [2].

Слід зазначити, що останнім часом в Україні відбулося певне зближення християнства та фізичної культури. Усе частіше можемо спостерігати освячення спортивних делегацій і команд, спортивних споруд тощо. У спортсменів поряд із необхідними атрибутами, такими як спортивна форма, інвентар, є і релігійна атрибутика – натільні хрести, ікони, молитовники. Останнім часом при церквах навіть організовуються спортивні табори й змагання для молоді, проте це, радше, поодинокі випадки, а не системне явище, які проводяться, як правило, без залучення фахівців фізичного виховання.

Однією з причин, які перешкоджають налагодженню більш повної та широкої співпраці, на нашу думку, є певні конфлікти (непорозуміння) сторін на ідейно-теоретичній основі, які є чи не найважливішою для налагодження будь-якої співпраці.

Загалом проблемі відносин фізичної культури та духовності присвячено чимало наукових праць. Проте радянська наукова думка в більшості з них висвітлювала це питання необ'єктивно й упереджено, розглядаючи фізичну культуру насамперед як засіб атеїстичного виховання молоді. Зі здобуттям Україною незалежності та зміною ставлення до духовності активізувалася наукова робота щодо дослідження відносин фізичної культури й релігії та перспектив співпраці фізкультурних і релігійних організацій. Серед аспектів, які найбільше турбують і відштовхують церкву від активного залучення молоді до занять фізичною культурою, є так звані “негативні прояви спорту”. Дійсно, на сьогодні в спорті такі явища, як уживання допінгу, підкупи спортсменів і суддів, інші прояви “нечесної гри”, груба, агресивна поведінка спортсменів, яка в деяких видах спорту не лише не засуджується, а заохочується, мають повне право на осуд. Проте, на нашу думку, усі ці прояви характерні переважно для професійного спорту. У співпраці церковних і фізкультурних організацій мається на увазі насамперед розвиток масового, любительського, рекреаційного спорту та забезпечення за допомогою процесу фізичного виховання всестороннього й гармонійного фізичного розвитку молоді особи.

В окремих випадках можемо почути думки про те, що спорт породжує в людині надмірну гордість, марнославство, егоїзм, бажання будь-що перемогти. Однак тут слід відзначити один важливий момент. На нашу думку, стверджувати, що заняття спортом породжують усе те негативне, про що сказано вище, не зовсім правильно. Спорт лише створює ситуації для прояву, розкриття справжньої сутності людини, рівня її моральних якостей і чеснот. Людина, якій притаманні низький рівень моральності та брак духовності, чинитиме непорядно й безчесно і в інших сферах людської діяльності.

Ще однією рисою, яка властива переважно професійному спорту й спорту вищих досягнень, але яка турбує церкву та в деяких випадках механічно переноситься на весь спорт (масовий і рекреаційний) і фізичне виховання, є надмірний культ тіла. Слід погодитися, що досить часто в дитячому і юнацькому спорті можемо спостерігати, як тренери в гонитві за спортивним результатом забувають про морально-духовне виховання особи. Проте це тільки підтверджує необхідність єднання зусиль церкви й фізичної культури для виховання всебічно, гармонійно розвинутої особистості [2].

Зі сторони спортивної громадськості є також певне нерозуміння тієї ролі, яку могла б відіграти церква для фізичного виховання молоді. Однією з причин цього є думка, яка певний час поширювалась і в радянських наукових спортивних колах, і радянською пропагандою на більш масовому рівні про несумісність християнства та фізичного виховання з тої позиції, що християнство виключно негативно ставиться до тіла, вважаючи його чимось гріховним. Слід визнати, що на певних етапах історичного розвитку така думка дійсно була поширена серед певної частини ідеологів християнської церкви. Водночас в історії існує багато прикладів позитивного ставлення християнства до фізичного виховання. Зокрема, ще в III ст. учитель церкви Климент Олександрійський говорив про користь занять гімнастикою чоловіками, котрі готуються до таїнства хрещення. Торкаючись теми спорту, він повчав: “Якщо цим заняттям (гімнастичним) віддаються без відхилення від справ більш важливих, то це прекрасно і даремно... Одні можуть боротися, інші – грати у м'яч, особливо на свіжому повітрі. І усе-таки у всьому необхідно знати міру і мету”. Пімен Великий заявляв, що “ми не вбивці тіла, а пристрастей людських”. Численні висловлювання апостола Павла також свідчать про позитивне ставлення християнської церкви до тіловиховання. Питання історико-філософських аспектів відносин фізичної культури й християнства ще потребує нового об'єктивного висвітлення [2].

На сьогодні ж християнська церква, безумовно, дбає про здоров'я та фізичний розвиток тіла людини. Турбота християнства про підтримання належного тілесного розвитку й здоров'я ґрунтується на декількох причинах.

Першою причиною християнської турботи про здоров'я та фізичний розвиток тіла є гідність людської особи. За християнством, людина походить від Бога. Вона створена “за образом і подобою Божою” (Бут. 1,26–27), тобто вона є своєрідним відображенням Бога. Виходячи з цього, християнство виступає проти гноблення нашого тіла, яке є відображенням Бога. Обов'язок піклуватися про розвиток свого тіла, про своє здоров'я в християнстві ґрунтується й на тому, що людина є власністю Бога. Як стверджував св. Павло, “Не належите самі собі”, “Вихваляйте Бога в тілі вашому і духу вашим, які є Божими” (1 Кор. 6,20). Отже, недбалість щодо власного здоров'я, фізичного розвитку свого тіла розцінюється в християнстві, як зневага до Бога [2].

Ще однією важливою причиною піклування про своє здоров'я й фізичний розвиток у християнстві є ідея тіла як храму Духа Святого. Святий Павло стверджував із цього приводу: “Чи не знаєте що тіло Ваше є храмом Духу Святого?” (1 Кор. 6,19). “Чи не знаєте, що є ви храм Божий і що Дух Божий живе у Вас?” (1 Кор. 3,16). Якщо тіло покликане виконувати функції храму Святого Духу, то повинне утримуватись у належному стані чистоти, фізичної сили й здоров'я; у протилежному ж випадку не тільки не зможе бути храмом людського духу, але також і храмом Духу Святого.

Наступною причиною християнської турботи про здоров'я і розвиток тіла є одна з десяти Заповідей Божих: “Не убий”. Традиційно вважають, що ця заповідь застерігає лише щодо вбивства іншої людини або щодо акту суїциду. Заповідь указує на її ставлення не лише до іншої людини, але й до себе самої. Порушенням цієї заповіді в християнстві вважається й надмірне вживання алкоголю, куріння, уживання наркотичних речовин, які розглядаються як чинники, що систематично нищать і деградують людину фізично, психічно, духовно та соціально. Дотримання цієї заповіді полягає не лише у відмежуванні від усього того, що могло б шкодити життю й здоров'ю людини, але й у піклуванні про розвиток цього життя та зміцнення здоров'я. Отже, із цієї позиції християнство не лише не заперечує фізичне виховання, а, навпаки, закликає його поширювати як засіб, який зміцнює здоров'я людини [2].

Важливою причиною християнської турботи про здоров'я нашого тіла є віра в пришествя Ісуса Христа, до якого, згідно з християнством, ще слід приготуватися. Приготування ці повинні охоплювати всі складові частини людини – дух, душу й тіло, тобто тіло до того моменту повинно бути в належному стані.

Отже, ці чотири позиції свідчать про позитивне ставлення християнства до фізичного виховання й спорту (не професійного!), які, безумовно, зміцнюють здоров'я та покращують фізичний розвиток людини.

Фізичне виховання вимагає повного розвитку тіла й духу (здоровий дух у здоровому тілі!). Здоров'я, фізичний розвиток, зміцнення, формування тіла так само важливі, як ті ж властивості, що стосуються душі, тому що одне неможливе без другого. Не лише розвиток пізнавальної діяльності, а й розвиток емоційної та вольової схеми, свіжість і жвавість почуттів, сили духу, твердість рішень, одним словом, усе утворення характеру значною мірою залежить від фізичних властивостей індивідуума [7].

Відродження національних традицій гармонійного виховання людини, зокрема фізичного виховання, вимагає глибокого теоретичного обґрунтування, що допоможе створити дієву систему тіловиховання. Унікальне місце серед українських педагогів посідає професор Григорій Ващенко. Він відомий як видатний педагог-мислитель, психолог, політик, але значно менше – як послідовник ідей І. Боберського, як теоретик фізичного виховання, як творець національної системи тіловиховання.

Працюючи над засадами фізичного виховання, Г. Ващенко прагнув довести до широкого загалу українців необхідність “виховання сили духу й тіла” з метою розв'язання глобальних завдань, які ставить перед українським народом історія. До них віднесене відродження незалежності України та розбудова її господарства й духовної культури. Коли перше можна вважати виконаним, то друге, тобто “виховання сили духу і тіла” – лише в процесі розв'язання.

Г. Ващенко підходив до “тіловиховання, як до засобу виховання волі й характеру”. Він дослідив системи фізичного виховання, що їх “виробили культурні народи старого й нового часу”. Розуміючи, що кожна з цих систем може мати і позитивні, і негативні впливи, учений радить творчо використовувати це при опрацюванні української національної системи [1].

Аспекти фізичного виховання, які висвітлені в педагогічній спадщині Г. Ващенко, актуальні й нині при розв'язанні багатьох питань творення дієвої системи гармонійного розвитку людини-патріота. Творчі доробки наших педагогів допомагають розв'язати завдання, які сформулював Г. Ващенко: “розбудова господарства, духовної культури України і виховання людини, яка міцна духом і тілом, але такої, щоб у неї дух панував над тілом”. У цьому – основний сенс тіловиховання [5].

Християнська церква завжди цікавилася й піклувалася духовно-моральними принципами фізичного виховання. Ще Папа Пій XII (1939–1952) так висловився про значення спорту та фізичного виховання для розвитку людини: “Усе, що стосується фізичних вправ, спорту, змагань і суперництва, цікавить і приваблює сучасну молодь. Молоді християни, проте, також знають, що прагнення до інтелектуального світла, поступ до невідомого, інколи навіть і крутого духовного шляху-відкриття, прагнення добра й святості є набагато кращими, шляхетнішими й хвилюючими, бо знання та чесноти душі домінують над силою м'язів та швидкоплинною спритністю натренованого тіла” [6].

Гарна будова тіла, що супроводжує й прикрашає молодість у її розквіті, не зменшується та не принижується, а, радше, вивищується й ушляхетнюється пориванням до релігійної культури та християнських чеснот, які приборкують пристрасті.

Дорікати церкві, що вона, мовляв, не дбає про тіло й розвиток фізичної культури, є так само далеким від правди, як і намагатись обмежити діяльність церкви “суто релігійними” та “суто духовними” справами. Начебто людське тіло – таке ж Боже творіння, як і душа, із якою воно з’єднане, – не мало би мати своєї частки в прославі Творця. “Чи ви, отже, їсте, чи п’єте, чи що-небудь робите, усе робіть на славу Божу!” (1 Кор. 10,31). Отже, святий Павло говорив про фізичну діяльність – спорт, який треба розуміти під словами “чи що-небудь робите”. Фізичне виховання в християнському розумінні має безпосередньо поєднуватись із християнською мораллю.

Церква завжди уважно й дбайливо ставилася до фізичного виховання, на відміну від матеріалізму з його культом ідолопоклонства. І це природно: матеріалізм убачає у фізичному вихованні лише матеріальний бік – плоть – м’язи, сила та краса яких розквітають тільки на короткий період людського життя – молодість, щоби потім зів’язнути й умерти, наче трава в полі. Цілком інше пропонує християнська концепція. Людське тіло є Божим архотвором і вершиною Його видимого творіння. Господь призначив людському тілові цвісти на землі, щоб воно розвивалося для безсмертя в славі неба. Бог удихнув у матеріальне тіло Дух життя, тобто зробив їх одним цілим дочасної людської природи, аби людська душа могла втішатися дивами Божих творінь і вбачати в них, наче в дзеркалі, спільного Творця, а також Його пізнавати. Його прославляти та Його любити! То не Господь, а тільки людський гріх зробив тіло людини смертним; тільки через гріх тіло, що постало із праху, одного дня знову обернеться в прах. Проте Господь воскресить його й знову покличе до життя. Отже, незважаючи на те, що людське тіло повернеться до праху-пилу, церква поважає й шанує його з огляду на прийдешнє воскресіння [6].

У духовно-моральному розумінні основна функція та мета спорту – плекання гідності особи й гармонії людського тіла. Поміркований і свідомий, спорт зміцнює тіло, робить його здоровим, свіжим та міцним. Але, щоб досягти цієї мети, тіло мусить підпорядковуватися суворій, часто твердій дисципліні, яка опановує його: постійний тренінг, опірність до болю, звичка стриманості й суворой розважливості – це обов’язкові умови для кожного, хто хоче здобути перемогу. Спорт – ефективний антипод розніженого життя; він збуджує змисл порядку та привчає людину до самокритики й самоконтролю, учить зневажати небезпеку, відкидати самовихваляння та боягузтво.

Отож, спорт виходить поза межі суто фізичної сили, щоби провадити нас через моральну силу й велич. Від принципу “справедливої гри” беруть початок ті лицарські та шляхетні змагання, які вивищують дух над ницим шахрайством і витівками вразливої, мстивої суєти. Спорт – не школа лояльності й вірності, відваги та терпимості, рішучості й універсального братерства. Усі ці природні чесноти творять основу надприродних чеснот і вчать людину не уникати навіть найбільшої відповідальності [6].

Наражати тіло на здорову втому, щоб розум міг відпочити та приготуватися до нових завдань, загострювати відчуття, щоб інтенсивніше розвивати інтелектуальні здібності, тренувати м’язи й звикати до фізичних зусиль, щоб виробити характер і формувати сильну та гнучку, немов сталь, волю, – ось якою була ідея спорту, сформульована священиком-альпіністом.

У такому розумінні спорт – не самоціль, а лише засіб. Отже, спорт мусить підпорядковуватися меті досконалого та врівноваженого формування людини – особистості, яку спорт навчив радісно й охоче виконувати свої обов’язки в праці й у родинному житті.

Спорт мусить служити не тільки здоровому способу життя та активній і корисній суспільній діяльності, а й Богові. Отож спорт, побудований на християнському світобаченні, спонукає людей скеровувати свої фізичні зусилля та моральні чесноти, які він розвиває саме для досягнення такої мети. Якщо невіруюча людина звикла підпорядковуватися суворому режимові спортивного розпорядку тільки для того, щоби здобути короткотривалі лаври переможця, то християнин підпорядковується для вищої мети – вічної нагороди. Першочергова мета спорту – удосконалюватися, змагатись у вправності з іншими, прославляти себе своєю довершеністю (у цьому нема нічого поганого) і досягти певного рівня й місця (бажано найвищого) там, де змагаються за приз. “Хіба не знаєте, що ті, які біжать на перегонах, біжать усі, але лиш один бере нагороду? Біжіть так, щоб її осягнути!” (1 Кор. 9,24). Тобто слід жити так, щоб осягнути нагороду – Царство небесне.

Основну ідею спорту – ідею досконалої людини – маємо спроектувати на суспільне життя, бо ця ідея пріоритетна не лише в спорті, а й у релігіях і філософсько-етичних поглядах різних народів та

епох. Згадаймо слова Ісуса Христа: "Тож будьте досконалі, як Отець ваш небесний досконалий" (Мт. 5,48). Хіба це не визнання великого призначення людини, яка в перспективі здатна стати сином, тобто уподібнитися до самого Бога, а значить – стати його спадкоємцем? Цю думку простежуємо в Новому Завіті, зокрема в посланнях апостола Павла. Отже, досконалість – головна мета, основна цінність не тільки буття земного, а й небесного.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Християнська система духовно-морального вдосконалення людини, яку Церква реалізовує на практиці впродовж століть, була і є гарантом такого вдосконалення й формування особистості. Релігія та спорт удосконалюють і формують людину в її духовно-тілесній іпостасі. Це два виховні процеси, які взаємно доповнюють одне одного. Тому й роботу щодо гармонізації та формування особистості відповідні інституції повинні провадити узгоджено, у комплексі; і ця діяльність не може бути суперечливою) як за своєю суттю, так і за формою. Отже, потрібна співпраця, координація й контакти Церкви з представниками спорту та громадськими просвітницькими організаціями. Мусимо відкинути тезу про уярмлення духа й користь тіла чи навпаки. Гармонізація у формуванні нової особистості – ось що потрібно плекати в нашої молоді. Протиставлення між тілом і духом – неправомірне та шкідливе, бо в процесі плекання нової людини воно провадить до псевдодуалізму й дисгармонії.

Спортивні заходи бажано приурочувати до наших релігійних та національних свят. Отож, фізкультура й спорт не можуть повноцінно виконувати свою виховну місію в суспільстві без християнської духовності. За християнською концепцією, людське тіло є Божим творінням і призначене "цвісти на землі для безсмертя у славі неба". Тому церковні та спортивні організації мають творчо співпрацювати, щоби плекати гармонійну особистість" [6].

Структура виховного процесу засобами духовно-морального й фізичного формування молоді має такий вигляд: вибір мети → формування коротко- та довготермінових цілей → вибір відповідних засобів фізичного виховання → вибір відповідних прийомів духовного-морального виховання → визначення способу виконання вправ → визначення оптимального способу відпочинку.

Отже, дотримуючись відповідних рекомендацій, можна досягнути позитивних результатів у фізичному розвитку молоді, ураховуючи їхні вікові особливості та морально-духовний стан і наполегливе стремління до фізичного й морального вдосконалення.

Список використаної літератури

1. Ващенко Г. Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру / Ващенко Г. – Л. : Укр. технології, 2001. – 56 с.
2. Зайдовий П. В. Актуальні проблеми співпраці фізкультурних і релігійних організацій у фізичному вихованні молоді (ідейно-філософський аспект) / П. В. Зайдовий // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – № 10. – Харків ; Донецьк, 2005. – С. 80–82.
3. Найбільша перемога. Євангелія від Івана за свідченням відомих спортсменів. – К. : [б. в.], 2002. – 72 с.
4. Огірко О. В. Релігійно-етичні засади спорту / О. В. Огірко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – № 10. – Харків ; Донецьк, 2005. – С. 220–224.
5. Окопний А. Тіловиховання у творчій спадщині Г. Ващенка / А. Окопний // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. – Луцьк, 1999. – С. 70–73.
6. Церква і спорт на шляху до співпраці. – Галицька видавнича спілка. – Л. : [б. в.], 2003. – 48 с.
7. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання / Шиян Б. М. – Ч. 1. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2001. – 272 с.

Анотації

Духовно-моральні аспекти фізичного виховання молоді є актуальними в сучасності, оскільки позбавлення духовності призводить до поширення зневіри, бездуховності, аморальності, зростання злочинності, підступності, ненависті. Завдання роботи – розкрити проблеми взаємодії церкви й спорту на шляху духовно-морального вдосконалення молоді. Проаналізовано аспекти фізичного виховання молоді, ураховуючи духовно-моральний підхід християнства та співпрацю освітніх закладів у часи незалежності України. У результаті проведених досліджень розглянуто концепцію духовно-морального виховання, сформульовано основні принципи духовного формування молоді, ураховуючи крилатий латинський афоризм: "mens sana in corpore sano". Запропоновані цінності духовно-морального виховання допоможуть викладачам урахувувати їх у навчально-виховних закладах та усвідомлювати вимоги духовного, морального виховання й власної відповідальності в переданні їх молоді. Сподіваємося, що духовно-моральне виховання допоможе нашій молоді дотримуватися морально-доброї поведінки в щоденному житті та бути вірною Богові, Україні, народові.

Ключові слова: духовність, мораль, фізичне виховання, спорт, релігія, Церква, тіловиховання, тіло, душа, дух, удосконалення.

Игорь Огирко, Олег Огирко. Духовно-нравственные аспекты физического воспитания. Духовно-нравственные аспекты физического воспитания молодёжи актуальны в современности, поскольку лишение духовности приводит к распространению неверия, бездуховности, аморальности, возрастания преступности, коварства, ненависти. Задача работы – раскрыть проблемы взаимодействия Церкви и спорта на пути духовно-нравственного совершенствования молодёжи. Проанализированы аспекты физического воспитания молодёжи, учитывая духовно-нравственный подход христианства и сотрудничество образовательных учреждений во времена независимости Украины. В результате проведенных исследований рассмотрена концепция духовно-нравственного воспитания, сформулированы основные принципы духовного формирования молодёжи, учитывая крылатый латинский афоризм: “mens sana in corpore sano”. Предлагаемые ценности духовно-нравственного воспитания помогут преподавателям учитывать их в учебно-воспитательных учреждениях и осознавать требования духовного, нравственного воспитания и собственной ответственности в передаче их молодёжи. Надеемся, что духовно-нравственное воспитание поможет нашей молодёжи соблюдать морально-доброе поведение в повседневной жизни и быть верным Богу, Украине, народу.

Ключевые слова: духовность, мораль, физическое воспитание, спорт, религия, Церковь, теловоспитание, тело, душа, дух, совершенствование.

Igor Ohirko, Oleg Ohirko. Spiritual and Moral Aspects of Physical Education. Spiritual and moral aspects of physical education of young people are relevant in modern times because deprivation of spirituality leads to growth of infidelity, lack of spirituality, immorality, crime, deceit, hatred. The task of the paper is to reveal the problems of interaction between the Church and the sport taking into account spiritual and moral development of youth. Aspects of physical education of youth were analysed and spiritual and moral approach of Christianity and the cooperation of educational institutions at the time of independence of Ukraine were taken into account. The studies examined the concept of spiritual and moral education, the basic principles of formation of young people's spiritual lives. Roman aphorism says “Mens sana in corpore sano” (A sound mind in a sound body). Proposed value of spiritual and moral education is to help teachers integrate them into educational institutions and understand the requirements of the spiritual, moral education and personal responsibility in the transfer of their youth. We hope that the spiritual and moral education of our young people will comply with good moral conduct in everyday life and be faithful to God, Ukraine and Ukrainian people.

Key words: spirituality, morality, physical education, sports, religion, church, body education, body, soul, spirit, perfection.

УДК УДК 378.017.4 – 057.875

Андрій Панчук

Сучасний стан громадянської вихованості студентів педагогічних університетів

Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Кардинальні зміни в житті українського суспільства, нові реалії на світовій арені не могли не торкнутися організації виховної роботи у вищих педагогічних закладах. Ці зміни зумовлені такими чинниками, як демократизація, становлення ринкових відносин, здійснення державності, формування громадянського суспільства, входження у світову цивілізацію й культуру, становлення правових відносин.

Закони, норми, принципи діяльності й поведінки людей здаються дуже тривкими, тому що концентрують у собі найбільш життєздатний досвід і традиції, накопичені багатьма поколіннями. Освіта, зокрема вища педагогічна, допомагає людині відбирати позитивний досвід, який є особливим видом отримання знань, зумовлений внутрішніми потребами окремого індивіда, тому першорядним завданням сучасної освітньої діяльності є звернення до безпосереднього буття особистості в громадянському просторі [2; 3; 5; 7]. З огляду на це постає необхідність акцентування на громадянському вихованні, формуванні національної свідомості та самосвідомості, на активізації громадянської позиції сучасної студентської молоді [1; 8; 9; 10].

Водночас слід урахувати, що процес громадянського виховання сучасних студентів не може бути адекватно зрозумілим і дослідженим без урахування особливостей студентства як особливої соціальної групи українського суспільства. Ю. Загородній [4] до таких особливостей відносить: